

A KÖNYVNYOMTATÁS MŰVELŐDÉS- TÖRTÉNETI JELENTŐSÉGÉRŐL.

IRTA: MARCZEVICZ LAJOS.

A TÖRTÉNELEM néhány száraz sorban adózik nagymesterünk emlékének. Találmányának kulturális jelentősége azonban ma már kétségbevonhatlan s ez magában véve is örök dicsőséget biztosít nevének és emlékének, melyet az idők vasfoga sem lesz képes soha megőrleni.

Sajnálatos, hogy oly keveset tudunk különben e férfiú életéről, kinek műve az idők végtelenségeig összeforrt az újkor emberiségének kulturális haladása történetével. Ez a körülmény – bárha fájó hézagot hagy az elmúlt idők lapjain – nem vonhat le semmit az ő történeti nagyságából, sem az ő találmányának értékéből, mely immáron az egész világot uralja.

Megczáfolhatatlanul áll előttünk ama történelmi tény, hogy a könyvnyomtatás feltalálása, mely a középkor szellemi lethargijából új eszmei élet ösvényéhez vezérelte az emberiséget, századokra kiható hatalmas lökést adott az értelmi kibontakozásnak és heves, meg nem szünő hullámozásba hozta az újkor népeinek gondolatvilágát . . .

A sokszorosítás gyorsasága és aránylagos olcsósága megtermékenyítőleg hatott az elmékre s eladdig ismeretlen, lázas és eredményes tevékenység állott be a különböző nemzetek szellemi életében.

Az eszmekör tágult . . .

A gondolat szabad lőn!

Az eltiprott eszmék millióinak szárnyakat adott, hogy diadalútra kelve az emberiség soraiban, nyomukban szabadság, tudás, szelidség és szeretet sarjadzon . . .

A nyomtatott betű hatalmának varázsát nemcsak a gazdagok, a kiváltságosok és a hatalmasak élvezték, világító sugara behatolt a nép kunyhóiba is és hevítette, felrázta az eltespedt elméket; új életet öntött a sivár keblekbe, a kiszáradt koponyákba, melyekből az évszázados szolgaság és viszontagságos harcok minden nemesebb érzést, gondolatot kiöltek.

A könyvnyomtatás feltalálásának idejéig kizárólag az egyház uralta a szellemi élet mezejét. A tudományok művelése, a költészet, mely leginkább a régi klasszikusok másolatásából és vallásos irányú énekekből állott, a papság kezében volt. A világi gazdagok között is kevés volt azok száma, kik az írás titkát ismerték. Az egyház ezt az előnyt és hogy úgy mondjuk kivált-

ságot, féltékenyen őrizte, mert hiszen ez volt egyike leg-hatalmasabb fegyvereinek a középkor középső századaiban megindult világhatalmi politikájának és ama, a világtörténetben úgyszólván páratlanul álló, hatalmas szervezetének és tekintélyének.

Izzó gyűlölettel eltelve e találmány iránt a papság, kezdetben méltatlan és szenvedélyes üldözésnek voltak részükről kiteve követői; úgy, hogy hosszabb ideig nem tartózkodhattak egy helyütt, a felingerelt nép az ördöggel való czimborálással vádolta a könyvnyomtatókat s életükre tört. De ez az üldözés is csak hasznára vált az emberiségnek. Gutenberg követői lelkesedéssel és szeretettel ragaszkodván hivatásukhoz, szerte oszlottak a világban, hogy folytassák megkezdett munkájukat az emberiség művelődésének magasztos szolgálatában.

S habár eleinte csak vallásos irányú munkák kerültek ki a könyvnyomtató műhelyekből, később azonban hatalmas lendületet hozott létre a szellemi munkálkodás minden irányában. Igazi jelentőségre azonban csak a XVI. század vallási viharai emelték a könyvnyomtatást. Úgy a reformáció, mint a könyvnyomtatás egymásra való hatásában nagy horderejű volt. A könyvnyomtatás találmányának megbecsülhetlen értéke ugyanis csak ekkor jelentkezett a maga egészében, a vallási vita-iratok és szónoklatok sokszorosításának szolgálatában, valamint itt fejlődött nagygyá az, s viszont kétségtelen, hogy a reformáció tanának gyors terjedése, valamint követői számának tüneményes növekedése, szóval egész nagysága jórészt a könyvnyomtatásnak köszönhető, mely a nagy reformátor eszméit száguldva hordta szét Európának minden irányában.

Hatalmas szövetségesévé lőn így nemcsak Luther tisztultabb felfogásának, de ama nagy szellemi áramlatnak is, mely a reformációnak mintegy természetes és elmaradhatlan következményeképp jelentkezett a későbbi századokban és alapjában megrecsegtette a középkori társadalom és felfogás elavult és a teljes bomlásra már tökéletesen megérett, még meglevő intézményeit.

Hazánkban I. Mátyás király idejében állítottatott fel az első könyvnyomtató műhely; a fenkölt szellemű király, kinek udvara, míg élt, gyülekező helye volt Európa legkiválóbb tudósainak és művészeinek, maga is élénk érdeklődést tanusított a tudományok terjesztését eszközlő találmány iránt, egyik rokonát, állítólag Geréb Lászlót, megbízta egy könyvsajtó felállításával. Geréb László tanulmányozás czéljából Olaszországba utazott s onnan hozta magával Hess Andrást, ki azután Budán, nem messze a királyi várlaktól, rendezte be az első könyvnyomtató műhelyt. Innen 1473-ban került ki

az első nyomtatvány, a budai Krónika, melyből napjainkig is maradt fenn néhány példány.

Jóllehet Magyarország közművelődése az évszázados önvédelmi harczok és belső egyenetlenségek következtében, melyek azóta, hogy az Árpád-ház kihalt, folyton dúlták az ország belső szervezetét és sorvasztották életerejét; távolról sem volt összehasonlítható a nyugat fejlettebb intézményeivel, Mátyás királynak e rendelkezése után mintha mindinkább élénkülni kezdett volna az ez irányban való munkálkodás. S bárha elhatározása, mely mindenestre élénken tükrözi vissza magasan szárnyaló gondolkozását és nagy körültekintő képességét, nem is tudott rögtön friss erőt önteni a kulturális élet eltikkadt szervébe, de legalább felkeltette az érdeklődést s megmutatta az utat, melyet követni feladata vala a későbbi nemzedéknek.

Halálával azonban megsemmisült minden ez irányú törekvés.

Az általános vizálykodás és szilaj párttusák elvonták az elméket a csendes szellemi munkálkodás teréről. A könyvsajtó is megszűnt működni. Hess, valamint az általa kiképezett magyar könyvnyomtatók, nevezetesen Petrus Ungarus, Brassai Endre, Szebeni Tamás és Erdélyi Bernát csakhamar elhagyták az országot s a külföldön folytatták nemes hivatásukat. Csak 1534-ben létesült ismét egy nyomda, ezúttal Brassóban, melynek Honter János volt a feje. Ez időtől kezdve azután állandóan volt Magyarországon könyvsajtó. De mindennek daczára előszeretettel nyomatták hazai könyvárusaink és íróink könyveiket a külföldön, különösen Krakkóban, honnan a legtöbb magyar nyomtatvány került ki s a mely vizstulaparti város abban az időben Európának élénk szellemi központja volt.

A könyvsajtó megteremtette a különböző nemzetek békés érintkezését s állandó összeköttetését, a mi üdvös hatással volt úgy az általános művelődésre és felvilágosodásra mint az államszervezet egyéb ágazataira, a kereskedelemre, iparra stb.

A könyvsajtó tűzhelye lön a népek szabadságának, melynél vezetői, kiválóbbjai fáradhatlanul kovácsolták a felszabadítás eszméit, melyek azután feltartóztatlanul rohantak előre diadalútjukon s szétfeszítették az emberi értelem és lealázó szolgaság évezredes rabbilincseit . . .

Csak így érthető az a mérhetetlen ellenszenv és vak gyűlölet, melyet az egyház és szövetségesei, a vagyoni kiváltságosak, jelentőségének félreismerése folytán, kezdetben határt nem ismerve, ellene tápláltak és kifejtettek. A nyomtatott betű hatalma azonban jóval erősebb volt

minden fegyvernél. Tehetetlenül állott vele szemben a sötétség démona.

Porba hullott az egyház minden igyekezete, Kisíklott kezei közül a hatalom, a fensőbbiség hatalma, melyet ugyan már a tizennegyedik század humanisztikus eszméi erősen megingattak, de egészen megtörni a terjesztés hiánya folytán nem voltak képesek s a melyet azután többé soha vissza nem nyert.

És ma már fokmérője lett a nemzetek műveltségének a könyvnyomtatás elterjedtsége. A művelődésnek újabb és újabb forrásai nyitak meg általa . . . A kutató ész mindennap új csodákat és új szellemi kincseket tár szemeink elé s a kis ólombetűk nyomán szerteárad az elmékben, a szívekben.

Bizonyos tehát, hogy a könyvnyomtatásnak fontos szerep jutott az újabb kor emberiségének kulturális életében.

S nélküle alig képzelhető a haladásnak olyan óriási mérete, mint a minőt e találmány óta letűnt öt század közművelődése elért.

Multja, jelene és jövője egyaránt magasztos!

Az emberiség hálaival tekinthet vissza ama korra, a melyben e mű megszületett, mely egyszersmind legjelentékenyebb eseménye volt középkorunknak; és hálaival ama férfiúra, kinek fellépése az újkor hajnalhasadását jelentette, melynek derengő fénye egy új világba vezette a középkor sivár emberiségét!

GRAFIKAI PROBLÉMÁK.

IRTA : NOVÁK LÁSZLÓ.

KEVÉS műipari csoport van, a mely annyi kutatót meg föltaalót foglalkoztatna, mint a grafika. Egész sereg olyan problémája van a sokszorosító művészeteknek, a mi hosszabb vagy rövidebb idő óta a kiváló tudósok, ügyes technikusok meg jó szakemberek egész légiójának okoz fejtörést. Tömérdek pénzt, rengeteg fáradságot vesztegettek már egyik-másik találmányra, s a kutatók meg föltaalók közül akárhányan azzal a szomorú tudattal zárták örök álmra szemüket, hogy a magukválasztotta problémát egy lépéssel sem vihették közelebb a megoldáshoz.